

El dinamisme de Salvador Galmés. Entre dos centenaris lul·lians

Pere Rosselló Bover

Inicis

La dedicació de Salvador Galmés (Sant Llorenç del Cardassar, 1876-1951) a Ramon Llull es remunta a l'època d'estudiant al Seminari Conciliar de Sant Pere (Palma), quan el 1899 és premiat en el Primer Certamen Científico-Literario... per un text titulat *Descripció de l'arribada y entrega del cadavre del B. Ramon Lull*. Tot i que el tema d'aquest treball venia imposat per les bases del concurs, la seva elecció per Galmés ja indica una atracció cap a la figura del beat. Cal aclarir que el Certamen havia sorgit de l'estratègia del bisbat de Mallorca sota el pontificat del Pere Joan Campins per acostar l'Església mallorquina a la llengua i a la cultura del país. El bisbe Campins era un home il·lustrat —fins al moment de ser nomenat bisbe assistia sovint a les tertúlies literàries del poeta Joan Alcover— que va crear càtedres de llengua catalana i d'història de Mallorca al Seminari, tot seguint l'objectiu d'apartar l'Església mallorquina de les tendències castellanitzants d'un sector del clergat illenc. Per això no ens ha d'estranyar que un dels "trofeus" amb què es premiava els guanyadors de premis al Certamen... fos un volum de *La tradició catalana*, de Josep Torras i Bages. D'altra banda, Galmés fou durant uns anys "familiar" (una espècie de patge o secretari) del bisbe Campins, la qual cosa segurament el va amaran de l'esperit reformista i catalanista del pontífex. Tanmateix, la publicació de la *Descripció de l'arribada y entrega del cadavre del B. Ramon Lull* sobretot estimula el caire literari de Galmés com a narrador, més que no pas el lul·lista. N'és una prova el fet que el 1903 el text sigui reeditat en una antologia de prosistes mallorquins titulada *Brots y fulles*, aplegada per Bernat Balle i Amengual.

Ara bé, Ramon Llull resta durant uns anys al marge dels interessos i de les ocupacions de Salvador Galmés, l'activitat del qual es reparteix sobretot entre els càrrecs que ocupa a l'Església i l'escriptura de relats, amb els quals obté premis i reconeixements.

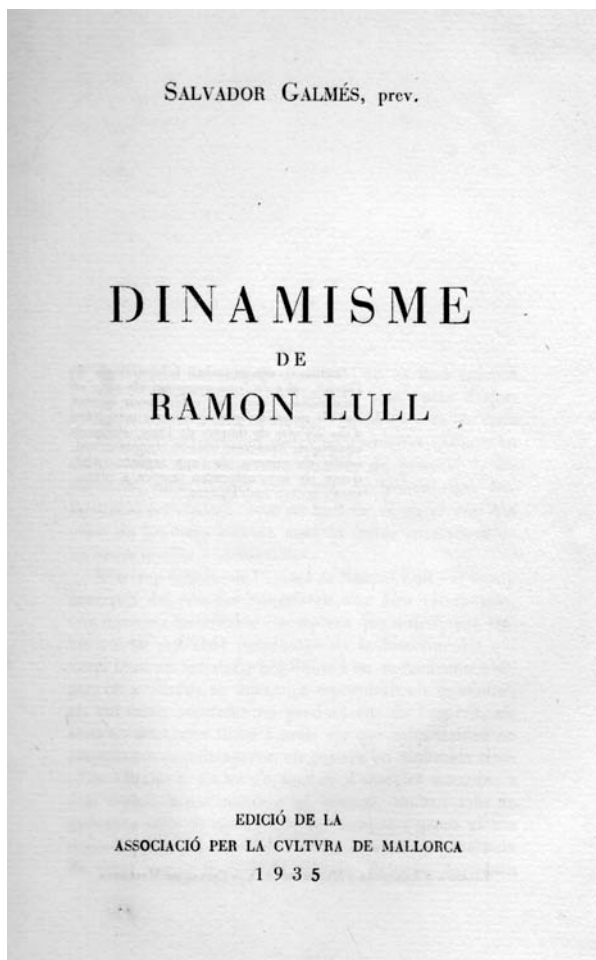
El retorn a Llull, però, no tardarà a produir-se. Serà arran de la dimissió de Miquel Ferrà com a director de l'edició de les obres de Ramon Llull que impulsava la Comissió Editora Lul·liana. Ferrà, que havia substituït Mateu Obrador al front de l'edició lul·liana, va haver de deixar aquesta feina per haver obtingut plaça com a bibliotecari a Gijón. Aleshores, segons consta a l'acta de la Comissió Editora Lul·liana de dia 25 d'octubre de 1910, Galmés s'ofereix a mossèn Antoni M. Alcover com a substitut de Ferrà, oferiment que és acceptat.

El centenari de la mort de Ramon Llull (1915)

Des del principi, Salvador Galmés és un editor diligent de l'obra de Ramon Llull, que emprèn la tasca amb una gran il·lusió. Ara bé, respecte del pla inicial, el 1910 la publicació ja duia un retard molt gran. Entre 1911 i 1914 apareixen cinc volums de les obres (del v al ix), si bé no totes les transcripcions d'alguns d'aquests volums són d'ell, sinó que també n'hi ha dels editors anteriors. El 1915 Galmés treu a la llum el volum x, tot i que, segons el pla previ que Mateu Obrador havia elaborat, aquest any havien d'haver aparegut els trenta volums de què havia de constar tota l'edició de l'obra catalana de Llull. Per altra part, l'activitat de Galmés en l'àmbit del lul·lisme es dispara el 1915 arran de la commemoració del VI centenari de la mort de Ramon Llull. Sota l'impuls del bisbe Campins, aquesta efemèride es converteix en una ocasió per donar a conèixer Ramon Llull al poble de Mallorca en una època en què el fervor popular cap al beat devia haver minvat en comparació amb temps anteriors. Aleshores, Salvador Galmés participa en diversos actes d'homenatge i exerceix les funcions de tresorer de la comissió organitzadora del centenari. El 9 i el 17 de maig dona dues conferències sobre Llull: la primera, al Foment del Civisme de Palma i l'altra, al monestir de la Real. També forma part d'una comissió encarregada d'elabo-

rar un butlletí, la revista *Ramon Lull*, que tindrà poca durada. El 12 de juny participa en l'exhumació de les despulles del beat i en redacta l'acta. I sobretot dóna a la llum la biografia *Vida compendiosa del beat Ramon Lull*, obra que li ha encarregat la Comissió Diocesana de les festes del centenari.

La *Vida compendiosa del beat Ramon Lull* és un text divulgatiu, que segurament escriu perquè està implicat en l'organització del VI centenari i pel fet de ser el director de l'edició lul·liana. Però Galmés encara no és el lul·lista expert que trobarem en textos posteriors. Encara no maneja la cronologia lul·liana amb la precisió que ho farà més tard, ni tampoc no té el coneixement dels còdexs lul·lians que arribarà a posseir. D'altra banda, l'objectiu popularitzant d'aquesta hagiografia el du a subratllar més els aspectes religiosos de la vida del beat i a incidir sobre la dimensió patriòtica de Lull. La idea era convertir Lull en un mite per a la societat mallorquina, tant pels aspectes religiosos com pels intel·lectuals. El llibre està dedicat precisament al bisbe Campins, que havia mort feia poc, el mateix 1915, i a qui Galmés qualifica de "ferventíssim devot del Beat Ramon Lull".

Si comparem molts dels passatges i de les informacions que ens dóna a *Vida compendiosa del beat Ramon Lull* amb els que ens donarà en estudis posteriors, hi podem observar que algunes dades hi seran corregides. Tanmateix, hi ha la intenció de defugir els episodis llegendaris, que precisament són els que més han arrelat en l'imaginari popular. Per exemple, no hi trobam la llegenda de l'entrada de Ramon Lull a cavall tot perseguint una dama, que després li mostra el pit rosegat per un càncer, cosa que el fa desistir de les seves lascives intencions. Galmés, per referir-se a la vida mundana i pecaminosa que Lull hauria dut durant la joventut, elabora una síntesi redactada en un estil clarament literari:

Però també aleshores, oblidat totalment de Déu i allunyant-se de la fi per què era creat, envanit de sa alta posició, de son ingeni, de ses riqueses, de sa plantositat, esclataren les seves passions amb força volcànica: la fogor del seu temperament i la bullentor de sa sang d'al·mogàver s'expandí a lloure i amb violència dins l'ambient voluptuós de l'orientalisme de la Ciutat, perfumada encara i transpirant arreu la sensualitat de les odalises filles de l'Alcorà.

Adonem-nos que Galmés justifica aquest fragment, que pot semblar més bé fruit de la imaginació, amb una nota a peu de pàgina que remet a diversos fragments del *Llibre de contemplació* i a uns coneguts versos de *Lo Desconhort*:

*Can fui grans e sentí del món sa vanitat
comencé a far mal en entré en pecat
oblidant Déus gloriós, siguent carnalitat.*

I, després d'haver-nos parlat del matrimoni amb Blanca Picany, es refereix a la continuïtat en la vida lasciva que Lull seguia duent amb aquests mots:

Però ni la santedat del vincle [matrimonial], ni la consideració a sa muller, ni els respectes socials, ni l'amor paternal, ni el perill de l'ànima, foren bastants per contenir aquella lascívia impetuosa, qui sense respecte ni fre trencava lleis i calcigava conveniències morals, i seguia escandalosament dins la vergonya del vici i la passió.

És a dir, Galmés resumeix amb unes descripcions d'un caràcter eminentment literari —que mostren el seu estil alhora vigorós i poètic, amb el qual subratlla, sobretot, els aspectes psicològics de Ramon

Llull— el que el poble havia sintetitzat mitjançant un episodi inventat.

L'altre episodi llegendari de la vida de Llull que aquí és eliminat és el referent a la seva mort i al fet que la nau genovesa que duia el seu cos, a causa d'una tempesta miraculosa, arribàs a Mallorca just a temps perquè el beat pogués morir a l'illa. Galmés ho deixa dit de la manera següent, tot eliminant qualsevol intervenció o explicació sobrenatural:

Tal volta la intervenció tardana de les autoritats [musulmanes], temeroses de la venjança dels reis d'Aragó i de Mallorca, i els bons oficis dels mercaders cristians, conseguiren deslliurar-lo de les mans de la plebs furiosa, i l'embarcaren en una nau de genovesos cap a Mallorca. El cos malferit i quasi agonitzant, la seva ànima se fonia en llaors i mercès a son Amat qui l'havia trobat digne de vessar la sang per Ell, després de cinquanta anys de patiments sofrits amb goig per sa amor. Portat a sa pàtria, consumint-se en el sacrifici corporal per la sang vessada i el gastament dels anys, aquella ànima privilegiada traspassà d'aquest món a la vida eterna de son Amat amb corona de martiri, vers les darreries de l'any 1315 [...]

La idea que la mort de Ramon Llull no es produí a Tunis, ni en alta mar, ni tan sols just en arribar a

Mallorca, sinó quan ja feia mesos que hi era, serà l'objecte del darrer treball que Salvador Galmés va realitzar en vida i que va quedar inèdit i inacabat. És el text titulat *La mort de Ramon Llull*, que suposam escrit cap al 1950. Això ens fa veure com, malgrat l'afany de glorificar Llull, Galmés sempre anteposava per damunt de tot la veritat.

La *Vida compendiosa del beat Ramon Llull* es caracteritza per seguir un ordre eminentment cronològic i una estructura molt precisa, la qual cosa respon a la intenció de claredat que Galmés s'ha fixat. Ara bé, les fonts en què s'informa són més bé poques. A l'inici del text ens les relaciona: la *Vida coetània*, segons el manuscrit del British Museum de Londres, del qual la Comissió Editora Lul·liana tenia una còpia; la *Vita B. Raimundi Lulli*, del P. Antoni Ramon Pascual; les *Disertaciones históricas del culto inmemorial del B. Raymundo Lulio*, del P. Jaume Custerer, i *Documents per l'història de la cultura catalana mig-eval*, d'Antoni Rubió i Lluch. A més, encara que no ho digui, empra sovint fragments de les obres de Ramon Llull per provar algunes de les idees expressades en la biografia.

El 1917 la publicació de l'obra lul·liana queda paralitzada a causa de les dificultats econòmiques, que en bona part són motivades per la ruptura de mossèn Alcover amb l'Institut d'Estudis Catalans, i

Ses Sitges, possessió de Sant Llorenç des Cardassar, on va néixer Salvador Galmés

Casa on va viure i va morir Salvador Galmés a Sant Llorenç des Cardassar

per les desavinences de l'impulsor del *Diccionari* amb Galmés. Aquestes divergències varen acabar en una batalla furiosa, en què ambdós eclesiàstics es disputaren els drets materials i els honors de l'edició, que arribà fins als tribunals eclesiàstics de Roma.

Durant els anys d'interrupció de l'edició lul·liana, la dedicació al lul·lisme del nostre autor queda totalment paralizada i, en canvi, torna a sorgir el vessant de narrador. Un cop superat l'afer amb mossèn Alcover, el 1923 es reprèn l'edició de les *Obres Originals del Il·luminat Doctor Mestre Ramon Llull* a un ritme considerable. A partir d'aquest moment, l'activitat lul·liana de Galmés demostra una força incontenible. A més, l'alterna amb altres treballs de tema històric i erudit i també amb alguns contes i narracions i amb les seves traduccions de M. Porci Cató (*D'agricolia*), de M. Terenci Varró (*Del camp*) i de M. T. Ciceró (*De l'orador*) per a la "Col·lecció Bernat Metge", que publica entre 1927 i 1933. Salvador Galmés havia decidit encarregar-se en solitari de l'edició lul·liana, la qual cosa suposava no sols el complex treball de recerca de manuscrits, comanar-ne fotocòpies i elaborar-ne les transcripcions, sinó també haver de resoldre els nombrosos entrebancs burocràtics i econòmics amb què l'edició topava constantment. El 1923 i el 1926 apareixen els volums xvii i xviii de les *Obres Originals del Il·luminat...*, que contenen els volums ii i iii de l'*Arbre de Ciència*; el

1928 donarà a conèixer el volum xiv, que conté *Proverbis de Ramon, Mil proverbis* i *Proverbis d'ensenyament*; i el 1930, el xv, amb *Llibre de demostracions*. El 1927 Galmés també publica la introducció i les notes al *Llibre d'Amic e Amat* i al *Llibre d'Ave Maria*, que constitueixen un volum de la col·lecció "Els Nostres Clàssics". I el 1930 s'edita el primer tom del *Llibre de meravelles*, també a "Els Nostres Clàssics".

El VII centenari del naixement de Ramon Llull

El 1932 se celebrà el VII centenari del naixement de Ramon Llull, però l'activitat lul·liana es va estendre al 1933, tot enllaçant així amb el centenari de l'oda *La Pàtria* d'Aribau i de la Renaixença, i es prolongà pràcticament fins al 1935. Aleshores es va tornar a produir una revifalla de l'activitat lul·liana de Salvador Galmés, que aquest cop adquireix unes dimensions excepcionals. El 1932 mateix treu a la llum el volum xvi de les *Obres Originals del Il·luminat...*, que inclou els llibres *Art demostrativa*, *Regles introductòries* i *Taula general*. Entre 1932 i 1934 apareixen, com hem dit, els altres tres volums del *Llibre de meravelles* en l'edició d'"Els Nostres Clàssics". El 1932 treu a la llum l'*Ars infusa*, publicada a "Estudis Universitaris Catalans". El 1933 edita el volum xvii de les *Obres Originals del Il·luminat...*, que conté *Art amativa* i *Arbre de filosofia, desiderat*. El 1935 surt un altre esplet d'edicions lul·lianes preparades per l'escriptor llorenç: el volum xviii de les *Obres Originals del Il·luminat...* amb *Llibre d'intenció*, *Arbre de filosofia d'Amor*, *Oracions e contemplacions*, *Flors*, *Oracions de Ramon*, *Contemplatio Raymundi* i *Compendiosa Contemplatio*, i el primer tom del *Llibre d'Evast e Blanquerna*, per a "Els Nostres Clàssics", obra que quedarà interrompuda fins al 1948 (tom ii) i no es completarà fins al 1954 (toms iii i iv). El 1936 veurà la llum el volum xix de les obres, que conté el primer tom de l'obra rimada.

Quant a articles i conferències, l'activitat de Galmés és frenètica: *Respostes a una enquesta. Davant el centenari lul·lià (1932)*, *Catàleg d'obres i documents lul·lians a Roma (1932)*, *El Llibre de Sancta Maria (1933)*, *Notes de bibliografia lul·liana (1933)*, *Activitat literària de Ramon Llull (1933)*, *L'edició de les obres originals del Mestre (1934)*, *Ramon Llull, plasmador del nostre idioma (1934)*, *Llàntia votiva (1934)*, *Influència de Ramon Llull en la fixació de la llengua catalana (1935)*, *Ramon Llull dins la història de la cultura catalana*, etc. Alguns d'aquests textos són conferències que Galmés llegeix a Barcelona, impulsades pels sectors universitaris catalans. Així, *Activitat literària de Ramon Llull* és el text d'una conferència

pronunciada el 27 d'abril de 1933 a la Universitat de Barcelona, sorgida d'una invitació de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, i que més tard, força ampliada, donarà lloc a un altre text: *Ramon Lull, plasmador del nostre idioma* (1934). Sospitam que rere l'activitat lul·liana promoguda per la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya hi podria haver una altra figura literària mallorquina rellevant: el poeta Bartomeu Rosselló-Pòrcel. S'ha conservat una carta del poeta d'*Imitació del foc* al nostre lul·lista, en què el 1933 li deia que la celebració del centenari lul·lià estava passant desapercebuda:

26 de gener de 1933

Reverend Mestre:

Ara mateix torn de la catedral on hem cantat un Te Deum a honor de Ramon Lull, uns quants estudiants i professors de la Facultat de Filosofia i Lletres. La idea la tinguérem ahir que, com V. sap, és el dia en què l'Església de Mallorca celebra la festa de l'Il·luminat Doctor. No va haver-hi temps d'organitzar-la per ahir mateix i l'hem celebrada avui. Hi havia —entre altres— Mossèn Riber i el Dr. Jordi Rubió. Ha quedat molt bé. Hem resat el Te Deum davant de la tomba de Sant Ramon de Penyafort, el gran amic de Ramon Lull.

En aquesta ocasió li repetesc el meu agraïment per la gentilesa que tengué amb mi, fa dies, a Mallorca.

*El saluda cordialment,
Bartomeu Rosselló*

Recordem que Rosselló-Pòrcel el 1932 havia publicat almenys dos articles sobre Lull: "De la dignitat i de la constància. Setze volums" (*El Día*, 21 d'agost),¹ on comentava l'aparició del volum xvi de les *Obres Originals del Il·luminat...*, i "El Centenari. Lull i l'imperialisme" (*Mirador*, 12 d'octubre), en què es referia a la commemoració del VII centenari del naixement del Mestre. La carta i aquests articles ens fan pensar que no és arriscat deduir que potser Galmés fos convidat per la Federació Nacional d'Estudiants a dissertar sobre Lull a la universitat barcelonina per mediació de Rosselló-Pòrcel.

Però entre tots els treballs d'aquests anys destaca especialment el titulat *Dinamisme de Ramon Lull* (1934), que és publicat en diverses ocasions: a la revista *Estudis Franciscans* (1934); en un opuscle editat per l'Associació per la Cultura de Mallorca (1935); dins la *Miscel·lània lul·liana* apareguda a Barcelona el 1935, i encara el 1948 sortirà traduït al castellà servint d'introducció biogràfica al volum *Obras literarias* de Ramon Lull, publicat a Madrid. Realment, aquest text és una biografia de Lull escrita a

partir de la tesi central de l'extraordinària vitalitat del Doctor Il·luminat originada en l'immens amor que sentia per Déu, com diu a l'inici:

Tota la vida de Ramon Lull és una intensa eferescència de l'esperit, una cursa desfrenada d'inquietuds qui s'encalquen com les ones d'una mar en perpètua tempesta. Àdhuc en els períodes de calma aparent, els de gestació i, diguem-ne, infància del seu opus, hi trobam una fermentació activíssima, com un bull de vi en el cup qui vessa de bromera i deixa anar la fortor reveladora de les seves qualitats incoercibles.

El temp fulmini de l'ànima de Ramon Lull i el tremp diamantí del seu cos congrïaren una bios ultrapotent, una dinamos formidable i complexa que difícilment trobaríem en cap altre personatge de la història. [...] És tot un misteri d'energies vessades a doll seguit, sense nombre ni mesura, durant més de quaranta anys de vida, pledejant sempre i arreu el seu negoci, que era el negoci de l'Amat. [...]

La font inexhaurible d'on brollaven tantes energies, la combustió interna i vital qui les congrïava, fou l'amor, la seva passió dominant, abassegadora i irrefrenable, qui l'empenyia fatalment, gairebé, amb dalers incessants i sempre renovellats en pul·lulació que ens pot semblar anormal i àdhuc morbosa.

Potser amb unes altres dimensions, aquestes paraules de Galmés també es poden aplicar a ell

Retrat de Salvador Galmés fet pel seu nebot, el pintor Pere Rosselló

mateix. La seva obra també es caracteritza per una eferescència constant, que explica que durant uns anys un home sol es faci càrrec d'una empresa tan àrdua com és l'edició de les obres de Lull. I l'únic que en pot donar una idea raonable de les causes és la devoció immensa de Galmés per Ramon Lull i la seva obra.

Els últims anys

L'activitat lul·liana de Salvador Galmés, però, rebrà una forta sotragada amb la Guerra Civil. A més, són uns anys en què s'agreugen els problemes de salut del nostre escriptor. A instàncies de Joan Estelrich, escriu en castellà el treball *Ramon Lull (Raymond Lulle) et son chef-d'oeuvre le "Libre de Contemplació"* per a la revista *Occidente*. Encara el 1938 apareix el volum xx de les *Obres Originals del Illuminat...*, que aplega la resta de la producció rimada del beat, curiosament editat encara per l'Institut d'Estudis Catalans, juntament amb la Diputació Provincial de Balears. L'explicació que durant la Guerra pogué aparèixer un llibre publicat per institucions dels dos bàndols de la contesa l'hem de cercar en el fet que Galmés ja devia disposar dels diners de l'Institut d'Estudis Catalans. La repressió franquista contra la llengua i la cultura catalanes, les dificultats econòmiques de la postguerra i la progressiva malaltia de Galmés paralitzaren l'edició lul·liana. El 1950, quan Galmés ja no podia continuar l'obra, els franciscans de Mallorca varen decidir reprendre l'edició lul·liana i tragueren a la llum el volum XXI, transcrit pel P. Miquel Tous, amb una introducció del P. Rafel Ginard i Bauçà, que realment és un homenatge a Galmés i un reconeixement de la seva labor. Tanmateix, aquest volum no va tenir continuïtat.

Precisament, la carta següent és molt indicativa de la depressió anímica de Salvador Galmés en els últims anys, motivada per la impossibilitat de continuar l'obra a què havia dedicat els afanys i els esforços de la major part de la vida. Galmés respon al P. Rafel Ginard, que havia d'elaborar el pròleg al volum XXI, amb aquestes paraules amargues:

Me sorpen molt l'encàrrec que heu acceptat d'escriure sobre els meus treballs literaris i les meves activitats editorials lul·lianes. Jo preferiria que esperàsseu després de la meua mort, si bé de fet, literàriament i socialment no som més que un difunt. De totes maneres vos agraesc de bon cor que hàgeu acceptat l'encàrrec per la gentilesa i benvolença que això revela de part vostra en vers de mi. Gràcies! La mica d'agilitat que tenia antany per a escriure, l'he perduda gairebé de tot. [...]

Vos prec que no em tributeu elogis ditiràmics que sempre saben una mica a falsedat i buidor, i vos repetesc que preferiria no parlàsseu de mi en vida meua, perquè confés i reconec que no tenc mèrits positius a bastament. Me tenc per un fracassat en tots els ordres.

Salvador Galmés va morir el 25 d'abril de 1951 a la seva casa de Sant Llorenç del Cardassar. L'edició de l'obra lul·liana en català no fou represa fins el 1991, quan va aparèixer el primer volum de la "Nova Edició de les Obres de Ramon Lull" (NEORL), gràcies a la constitució del Patronat Ramon Lull, format per les conselleries de Cultura dels governs de Catalunya, del País Valencià i de les Illes Balears. Això dóna una idea de l'esforç dut a terme per Galmés, en una època en què no es disposava dels mitjans tècnics ni dels recursos econòmics actuals.

Galmés va considerar que l'edició de l'obra lul·liana no era tan sols una feina important des del punt de vista intel·lectual, sinó també dins el procés global de retrobament del nostre poble amb la seva personalitat. Veia com el poble mallorquí, i en general tot el poble català, pagava amb l'oblit i el desinterès el deute que tenia amb Ramon Lull, gràcies al qual la cultura catalana ocupa un lloc dins l'europea. Pensava que Lull era un desconegut per la seva pròpia gent, per la qual cosa l'edició de les seves obres era una feina essencial en el procés global de reconstrucció nacional. L'any 1934, arran de la commemoració del VII centenari del naixement de Lull, Galmés havia promogut la construcció d'una llàntia d'argent que havia d'estar encesa dia i nit davant el sepulcre de Ramon Lull a l'església de Sant Francesc de Palma. Aquesta llàntia havia de contenir el foc simbòlic del nostre amor pel beat. Un amor que no podia ser separat del llegat lingüístic i cultural de què procedim, de la nostra personalitat catalana. Galmés ho deia a l'article *Llàntia votiva* amb aquests mots, encara plenament actuals, amb què volem acabar el nostre article:

Hi convidam tothom, però especialment tots aquells que ja han recobrada consciència de la pròpia personalitat nacional i que tenen per afronta i escarni a la gran figura de Ramon Lull tota paròdia d'homenatge que no s'inspira en el reconeixement i en la professió d'aquelles valors que assentà definitivament la intel·ligència i el cor del primer dels nostres savis i dels nostres místics.

Notes

1. Reeditat amb el títol "Les obres de Ramon Lull. Setze volums", *La Publicitat* (8 setembre 1932).